

Tomasz CISZEWSKI*

ZARZĄDZANIE SYTUACJĄ KRYZYSOWĄ W ŚRODOWISKU ZAGROŻONYM IED

W artykule przedstawiono problemy zagrożeń wojsk w operacjach poza granicami kraju wynikające z użycia improwizowanych urządzeń wybuchowych (Improvised Explosive Device - IED). Główną uwagę skupiono na zarządzaniu sytuacją kryzysową w środowisku zagrożonym stosowaniem IED. Szczegółowe treści artykułu stanowią kwestie związane z wykorzystaniem IED jako środka rażenia, budową i taktyką ich użycia w konflikcie asymetrycznym oraz etapami i parametrami incydentu IED.

Słowa kluczowe: rozpoznanie i ocena zagrożeń IED, zarządzanie kryzysowe, improwizowane urządzenie wybuchowe.

WSTĘP

Realizacja polityki bezpieczeństwa narodowego i międzynarodowego wymaga, aby siły militarne brały udział w operacjach pokojowych i stabilizacyjnych. Uczestnictwo w nich stwarza zagrożenie dla żołnierzy. Zadaniem każdego państwa jest zapewnienie bezpieczeństwa swoim żołnierzom uczestniczącym w tych operacjach.

Bezpieczeństwo określa się jako sytuację pozostawiania żołnierzy w stanie ryzyka nie większego od wartości tolerowanej. Nie istnieje pojęcie bezpieczeństwa całkowitego, a jedynie pewien jego poziom, którego przekroczenie jest traktowane przez ogół jako zagrożenie [2]. W operacjach realizowane są przedsięwzięcia zabezpieczające swobodę działania sił własnych oraz ostrzegania i ochrony przed niespodziewanym starciem lub atakiem przeciwnika. Bezpieczeństwo w tym przypadku jest rozumiane jako stan osiągnięty, gdy wojska są zabezpieczone przed szpiegostwem, sabotażem, dywersją i terroryzmem.

Analiza i ocena przebiegu operacji w Iraku i Afganistanie, w tym ataków na wojska koalicji, pozwala stwierdzić, iż największym zagrożeniem bezpieczeństwa uczestników operacji są IED - improwizowane urządzenia wybuchowe.

* płk dr inż. Tomasz CISZEWSKI – Instytut Dowodzenia Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Lądowych

IED, według terminologii NATO, to urządzenia wytworzone lub umieszczone w sposób niestandardowy, zawierające materiały niebezpieczne dla życia i zdrowia ludzi, posiadające właściwości niszczące i chemiczne, przeznaczone do niszczenia, nękania lub odwracania uwagi przeciwnika. IED mogą zawierać środki pochodzenia wojskowego lub niewojskowego [8].

Bardziej uniwersalnie można określić IED, jako urządzenie wybuchowe sporządzone w sposób prowizoryczny, przeznaczone do destrukcyjnego rażenia ludzi oraz obiektów, zawierające przedmiot wybuchowy¹ i inne elementy pochodzenia wojskowego lub niewojskowego.

Zagrożenie IED to potencjalna sytuacja mogąca wywołać straty w siłach i środkach koalicji przekraczające akceptowalny poziom bezpieczeństwa. Kryzysem określono zrealizowany potencjał zagrożenia IED, czyli sytuację, w której powstają straty, powodujące konieczność podjęcia działań przekraczających możliwości sił koalicji zaatakowanych przy użyciu IED do reagowania w sytuacjach standardowych. Pod pojęciem „sytuacji standardowej” należy rozumieć zbiór zadań realizowanych przez siły koalicyjne, określonych w dokumentach normatywnych.

Przeciwdziałania zagrożeniom IED (counter IED – C-IED) wymaga:

- opracowania procedur reagowania (planów, procedur, technologii i technik C-IED);
- wyposażenia wojsk w środki C - IED;
- szkolenia wojsk oraz jednostek specjalistycznych C-IED;
- informowania o zagrożeniach IED oraz sposobach C-IED;
- zapobiegania i przeciwdziałania możliwości, rozprzestrzeniania oraz zwiększania się skutków ataku IED;
- przygotowania procedur oraz technik do przywrócenia stanu sprzed incydentu IED.

Zarządzanie kryzysowe (ZK), rozumiane jako porządkowanie różnorodności i panowanie nad współpracą, obejmuje cztery fazy: zapobieganie; przygotowanie; reagowanie oraz odbudowa/odtworzenie zdolności po ataku IED. Zarządzanie kryzysowe zdarzeniem IED obejmuje siły i środki oraz realizowane przez nie procesy, których celem jest kontrola incydentu oraz kierowanie jego rozwojem. Główne procedury obejmują: pozyskiwanie, weryfikację oraz gromadzenie informacji, ocenę sytuacji, określenie celów oraz wariantów działania, porównania ich, wybór optymalnej opcji oraz ocenę przedsięwzięć wykonawczych [12].

System ZK incydentem IED obejmuje siły i środki oraz realizowane przez nie procedury, zapewniające organizowanie i realizowanie przedsięwzięć składających się

¹ *Przedmioty wybuchowe (PW)* to przedmioty, które ze względu na swoje właściwości wybuchowe grożą niebezpieczeństwem przy niewłaściwym obchodzeniu się z nimi, albo w razie zetknięcia się z wysoką temperaturą (NO-01-A005: 2010 s.8). Są to: zapalniki, pociski, bomby lotnicze, pancernownice, granaty, miny, naboje artyleryjskie i karabinowe, ładunki MW, głowice wszelkich typów, czerepy pocisków oraz złom metalowy zawierający resztki materiałów wybuchowych (MW). PW dzielą się na pochodzenia wojskowego (miny, bomby itd.) oraz pochodzenia niewojskowego (IED) [6].

na gotowość kryzysową, wykrywanie i identyfikację zagrożeń bezpieczeństwa, a następnie efektywne użycie sił i środków do zapobiegania zagrożeniom, neutralizacji działań godzących w bezpieczeństwo oraz usuwania ich skutków.

Cele ZK incydem IED to:

- wykrywanie i identyfikacja zagrożeń;
- zmniejszenie napięć zagrażających bezpieczeństwu sił ISAF;
- neutralizacja zagrożeń oraz działań naruszających bezpieczeństwo;
- kierowanie incydem IED;
- zapewnienie gotowości, odpowiednio do stopnia zagrożeń IED.

1. ISTOTA KONFLIKTU ASYMETRYCZNEGO

Wiek XXI przyniósł szereg globalnych wyzwań. Jednym z nich jest pojawienie się nowych zagrożeń dla bezpieczeństwa międzynarodowego. Ich źródła upatrywane są w wybuchu lokalnych nacjonalizmów oraz w walce o realizację interesów polityczno-religijnych na płaszczyźnie międzynarodowej. We współczesnych wojnach miejsce państw zajmują podmioty niepaństwowe, które przeciwstawiają potencjałowi militarnemu państwa swój niewspółmiernie mniejszy potencjał [4].

Poprzez klasyczne konflikty rozumie się konflikty, w których stosowana jest siła militarna w stosunkach międzypaństwowych, niezgodnie lub zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych (użycie siły przeciwko integralności terytorialnej innego państwa lub w celu samoobrony przed agresją ze strony obcego kraju) [10].

Termin „asymetria” (z języka greckiego) oznacza naruszenie lub brak symetrii. W odniesieniu do działań militarnych często nie trafnie określa się nim tzw. konflikty nieproporcjonalne, porównując tylko potencjały przeciwników (ekonomiczny, militarny), a pomijając różnice w statusie formalnoprawnym walczących stron [9]. Konflikt jest „asymetryczny”, gdy jego strony posiadają różny status prawnomiędzynarodowy. Asymetryzacja oznacza sytuację, w której walczą ze sobą nierówni przeciwnicy. Jej cechą jest uznanie za nadrzędne technik przemocy. Asymetryzacji towarzyszy wzrost popularności taktyk partyzanckich (form defensywnych) oraz taktyk terrorystycznych (form ofensywnych).

Terminem „konflikt asymetryczny” określa się konflikt zbrojny, kiedy państwo i jego siły zbrojne konfrontowane są z przeciwnikiem, którego cele, organizacja, środki i metody walki nie mieszczą się w konwencjonalnym pojęciu wojny. Konflikt ten nie zna pojęcia pola walki, odbywa się w rozproszeniu, bez zachowania ciągłości geograficznej i chronologicznej [7]. Kluczowymi elementami konfliktu są: skrytość, zmienność i zaskoczenie. Przeciwnik państwa w walce zbrojnej unika bezpośredniej konfrontacji, posługuje się głównie terroryzmem oraz narzędziami wojny informatycznej, psychologicznej i ekonomicznej. W praktyce oznacza to: ataki na infrastrukturę państwa i obywateli z użyciem środków konwencjonalnych lub niekonwencjonalnych, szkodliwą działalność w cyberprzestrzeni, nieprzychylnie akcje propagandowe pogarszające wizerunek państwa oraz akcje zaburzające jego sytuację gospodarczą.

Celem podmiotu prowadzącego wojnę asymetryczną jest maksymalizacja efektów przy minimalizacji kosztów, poprzez spektakularne akcje terrorystyczne

mające wywołać skutki psychologiczne w społeczeństwie. Podmiot ten stanowią zakonspirowane grupy, które łączy więź ideologiczno – etniczna. Kilku bądź kilkunastoosobowe zespoły ludzi niemających wiedzy o pełnym obrazie organizacji, tworzą strukturę powiązań trudną do wykrycia i rozbicia. Cechą podmiotów asymetrycznych jest niekonwencjonalne wykorzystanie dostępnych środków destrukcyjnego oddziaływania. Obok najtańszego uzbrojenia i amunicji, mogą one użyć inną broń (obezwładniającą, psychotroniczną, geofizyczną lub nuklearną) [1].

W konflikcie asymetrycznym uwydatnia się przewaga słabszej strony, która może osiągnąć znaczące korzyści (propagandowe, psychologiczne), angażując minimalne siły i środki. Doświadczenia pokazują, jak wielkie mocarstwa dysponujące znacznym potencjałem ekonomicznym i militarnym, nie były w stanie (z uwagi na brak woli politycznej) lub nie mogły (z uwagi na ograniczenia prawne) w pełni zaangażować się w walkę z takim przeciwnikiem, co kończyło się relatywną porażką.

Siły zbrojne wielu państw nie w pełni przystają do wyzwań asymetrycznych. Trudno jest bowiem walczyć z przeciwnikiem wtopionym w społeczeństwo, niestanowiącym widocznego zagrożenia, aż do czasu ataku, uderzającym w cele niewojaskowe, przy użyciu niekonwencjonalnych metod [10].

Kolejną cechą konfliktu asymetrycznego jest łatwość jego prowadzenia. Internet i telefonia komórkowa umożliwiają błyskawiczną komunikację, zapewniają również anonimowość [7]. Łatwości prowadzenia konfliktu asymetrycznego sprzyjają także udogodnienia w społeczeństwach o kulturze liberalno - demokratycznej. Podmiot niepaństwowy może w dowolnym miejscu i czasie rozpocząć wrogi wobec państwa działania, może przerwać je na pewien czas i powrócić do nich, gdy będzie to dla niego dogodne.

Cechą zagrożeń asymetrycznych jest ich mała podatność na tradycyjne metody przeciwdziałania. Dotyczy to strategii tzw. odstraszenia oraz groźby, bądź użycia przymusu. Wróg asymetryczny jest przeciwnikiem rozproszonym, w odniesieniu do którego groźba ataku odwetowego nie spełnia zadania. Państwa często muszą powstrzymać się przed uderzeniem odwetowym, obawiając się skutków politycznych i społecznych zdecydowanej akcji militarnej [4].

Jednym z narzędzi przeciwdziałania zagrożeniom, pozostającym w gestii państw są konwencjonalne siły zbrojne, które ulegają przeobrażeniom, stosownie do pojawiających się nowych zagrożeń. Większy nacisk obecnie kładzie się na walkę informacyjną i siły specjalne. Punkt ciężkości w systemie bezpieczeństwa narodowego przesuwa się z tradycyjnej obrony, prowadzonej klasycznymi środkami, na instytucje bezpieczeństwa wewnętrznego [3]. Pojawiają się nowe, wyspecjalizowane jednostki do eliminacji zagrożeń asymetrycznych. Następuje odchodzenie od „ciężkich” związków taktycznych i przechodzenie do manewrowych sił ekspedycyjnych „o elastycznej, modułowej organizacji i mobilnym zapleczu”. Zmienia się sens istnienia potencjału nuklearnego, który nie spełnia już roli odstraszenia potencjalnych agresorów, a jego odwetowe (lub prewencyjne) użycie wydaje się mało prawdopodobne. W redukcji zagrożeń asymetrycznych efektywne są niekonwencjonalne siły zbrojne działające w sposób szybki i zdecydowany. Są to jednostki o profilu szturmowym, grupy do zadań specjalnych i antyterrorystycznych oraz formacje do skrytego rozpoznania [11].

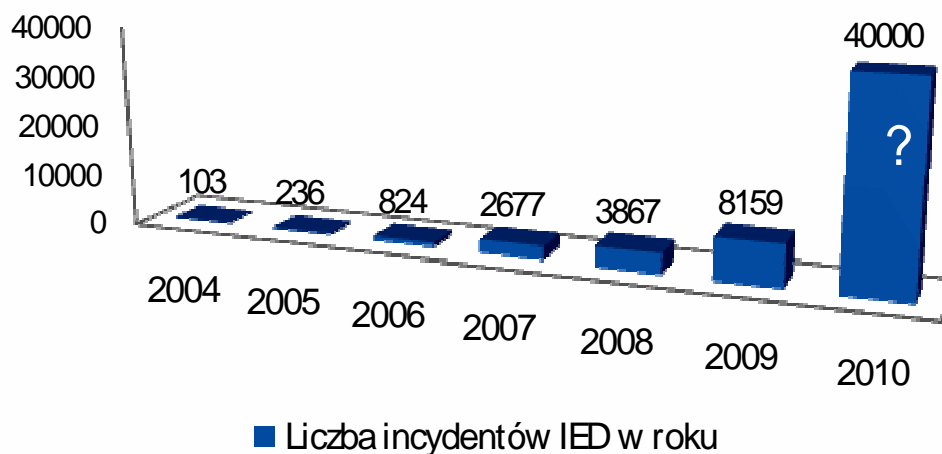
Realia konfliktów asymetrycznych, ich globalny zasięg i intensywność

wskazują, że zagrożeniom nie będą mogły przeciwdziałać państwa działające unilateralnie. Dziś zagrożenia są monitorowane przez organy UE oraz NATO. Prowadzone są wspólne działania, których celem jest przeciwdziałanie tym zagrożeniom.

2. ZAGROŻENIE IED

IED nie są wytworem ostatnich lat. Już w czasie II wojny światowej, aby zniszczyć transporty wojskowe wroga, partyzanci podkładali ładunki MW na trasach komunikacyjnych przeciwnika. Później stosowano miny pułapki podczas wojen w Algierii i Wietnamie. W latach osiemdziesiątych XX wieku spektakularne ataki z użyciem IED miały miejsce w Libanie, Kuwejcie i na Sri Lance. Znaczny wzrost liczby ataków IED nastąpił w latach 1990 - 2010. Największe nasilenie odnotowano w państwach muzułmańskich i w Izraelu. Jednak złowrogą sławę IED zyskały podczas konfliktów w Iraku i Afganistanie, gdzie ataki z ich użyciem na wojska koalicji spowodowały znaczne straty w ludziach i sprzęcie. Szacuje się, że ok. 50% ofiar (ranni i zabici) wśród żołnierzy koalicji spowodowanych było przez eksplozje IED [11].

Wzrost liczby incydentów z użyciem IED w latach 2004 – 2010 przedstawiono na rysunku 1. Dowódcy wojskowi spodziewają się, że w bieżącym roku (2010) będzie ich znacznie więcej, specjaliści twierdzą, że może to być nawet 40000 incydentów [5].

Rys. 1. Liczba incydentów IED w Afganistanie w latach 2004 – 2010 [5]

Amerykanie zainwestowali znaczne środki pieniężne w systemy wykrywania, neutralizacji i niszczenia IED. Normą stały się zestawy do zagłuszania impulsów radiowych, które chronią konwoje przed zdalnym odpalaniem IED, czy bezzałogowe aparaty rozpoznawcze do kontroli m.in. sytuacji na drogach koalicji.

Dla naszego kraju problematyka IED nabrała ważnego znaczenia z chwilą zwiększenia liczebności Polskiego Kontyngentu Wojskowego (PKW) w Afganistanie w ramach sił ISAF (International Security Assistance Force). Uczestnictwo w operacji stwarza ciągłe zagrożenie dla żołnierzy. Oprócz talibów w strefie odpowiedzialności PKW działają inne grupy destabilizujące sytuację. Dodatkowe zagrożenie stwarzają ugrupowania zajmujące się handlem narkotykami. Grupy te walczą z wojskami koalicji oraz z afgańskimi siłami bezpieczeństwa o zachowanie stref wpływów.

Straty bojowe PKW w większości zostały spowodowane w wyniku użycia IED. Aktywność grup odpowiedzialnych za podkładanie IED pozostaje na w miarę stabilnym poziomie, bez względu na porę roku. Liczba ataków IED wynosi od 50 do 85 w miesiącu. Liczba ta zależy od: systemu zaopatrzenia przeciwnika, dostępności techników – konstruktorów oraz sytuacji w prowincji [5].

IED umieszczane są tam, gdzie istnieje największe prawdopodobieństwo zaatakowania sił koalicji. Z uwagi na skupienie wysiłku NATO w zapewnianiu bezpieczeństwa na drogach zaopatrywania, liczba wykonywanych ataków spadła. Ustawianie IED na głównych drogach stało się dla terrorystów niebezpieczne, dlatego zaczęły preferować ataki w terenie, gdzie uciążliwa jest ewakuacja uszkodzonego sprzętu, ponadto istnieje możliwość kolejnego zaatakowania unieruchomionych elementów ISAF.

2.1. Konstrukcje IED

Internet przyspieszył rozwój techniczny i technologiczny IED. Widoczny jest stały postęp w tworzeniu nowych IED, a także transfer technologii między teatrami działań. Techniki wcześniej używane tylko w Iraku lub przez Hezbollah, dziś są powszechnie stosowane w Afganistanie.

IED to tania broń, łatwa do skonstruowania i zastosowania, nawet przez przeciętnie wyszkolonego terrorystę. Pomysłowość w ich tworzeniu jest duża. Choć to prowizoryczne urządzenia wybuchowe, nie są wykonywane, bez wcześniejszego przygotowania, lecz stanowią przemyślaną konstrukcję do ataku różnorodnych celów. W Afganistanie łatwo dostępne są MW, z których można wytworzyć IED. Istnieją duże, dobrze ukryte i strzeżone zapasy MW, jako pozostałość po wcześniejszych konfliktach. Koalicja stara się kontrolować te składy, aby zapobiec ich przejęciu przez terrorystów.

Do konstruowania IED najczęściej stosowane są pociski i granaty moździerzowe, amunicja, bomby lotnicze, miny, zapalniki i inne środki do powodowania wybuchów. Ważny element IED stanowi urządzenie do inicjowania wybuchu, a metoda inicjacji często określa jego nazwę. IED mogą być inicjowane: przewodowo, bezprzewodowo, jako ataki samobójcze, za pomocą fal radiowych (RCIED), czy też z użyciem urządzeń zegarowych.

Na rynku dostępne są proste urządzenia do inicjacji wybuchu MW oraz elementy zaawansowane technicznie i technologicznie. Początkowo terroryści stosowali proste zapalniki mechaniczne, obecnie wykorzystują złożone urządzenia elektroniczne posiadające możliwość radiowego sterowania wybuchem. W celu wyeliminowania osób rozbrajających urządzenia terroryści umieszczają w IED tzw. obwody zniszczenia (collapsing circuit). Zadziałanie takiego obwodu następuje w chwili przecięcia jednego z przewodów wchodzących w skład urządzenia. Odnotowano także przykłady powrotu do klasycznych sposobów inicjowania wybuchów (zwieracze kontaktowe).

Podstawowe kryteria klasyfikacji IED stanowią: wykonawca, rodzaj środka rażenia, pochodzenie przedmiotu wybuchowego (MW), inicjator wybuchu oraz sposób detonacji. Różnorodność konstrukcji IED jest duża. Wymusza elastyczność w procedurach C-IED oraz wysoki poziom wyszkolenia w zakresie wykrywania IED.

2.2. Taktyka użycia IED

Taktyka użycia IED przeciwko koalicji stale się rozwija. Stosowane są coraz nowsze metody i formy ataku. Trudno mówić o zasadach i prawidłowościach, jednak analizując zaistniałe zdarzenia, wyróżnia się pewne ich cechy:

- „wciągnięcie” obiektu ataku w miejsce ataku (detonowania) IED (*The Come – On Scenario*);
- detonacja kilku IED, po wybuchu pierwszego zamachowcy czekają na przybycie sił bezpieczeństwa na miejsce zdarzenia, a następnie detonują kolejne urządzenie (*The Secondary Devices Scenario*).

Środowisko IED zmienia się poprzez wzajemnie znoszące się działania obu stron, koalicji i terrorystów. Po zastosowaniu przez terrorystów nowej taktyki i techniki ataku, siły stabilizacyjne poszukują środków zaradczych, z kolei terroryści odpowiadają na to, zmieniając metody i sposoby ataku itd. Zmiany w działaniach terrorystów wymagają reakcji sił koalicyjnych poprzez wprowadzenie nowych elementów szkoleniowych oraz środków niwelujących przewagę przeciwnika.

Świadomość, że siły koalicji rozwijają możliwości zakłócania radiowego odpalania IED, doprowadziła do użycia przez terrorystów urządzeń SPIDER - pasywnych zapalników z czujnikiem podczerwieni PIR oraz z dodatkowym zapalnikiem sterowanym zdalnie (*RC – Remote Control*). Ukryte i zamaskowane pasywne zapalniki zapewniają wybór optymalnego momentu wybuchu IED, gdy w zasięgu rażenia znajdują się cele. Operator IED może aktywować PIR drogą radiową, ze znacznej odległości.

IED umożliwia wykonywanie śmiertelnych ataków w wybranym miejscu i czasie. Koalicja jest w gorszej sytuacji niż terroryści, którzy znają położenie baz oraz tras przemarszu sprzymierzonych wojsk. Dodatkowo, trudno przewidywać działania napastnika, który składa się z zorganizowanych grup oraz pojedynczych bojowników działających na własny rachunek.

3. ROZPOZNAWANIE I OCENA ZAGROŻEŃ IED

Kluczowe znaczenia w C- IED posiada rozpoznawanie i ocena zagrożeń IED, rozumiane jako zdarzenia wynikające z działań terrorystów, stanowiące zagrożenie dla życia i zdrowia żołnierzy, mienia wojsk oraz środowiska. Rozpoznanie i ocena zagrożeń w fazie przygotowań oraz zapobiegania obejmuje:

- identyfikację przyczyn ataków IED;
- identyfikację źródeł zjawisk/incydentów IED;
- określenie rozległości incydentu IED;
- określenie możliwych skutków - strat.

Do opracowania zasad organizacji C - IED niezbędne jest sporządzenie katalogu zagrożeń IED oraz określenie podmiotów, które będą gromadzić dane z czynności kontrolno - rozpoznawczych dotyczących zasad stosowania C - IED. Kontrola stosowania zasad C-IED obejmuje rozpoznanie zagrożeń IED oraz ocenę stanu bezpieczeństwa wojsk, obiektów i terenów przez nie zajmowanych [14].

Katalog zagrożeń obejmuje [2]:

1. Wykaz obiektów, których zniszczenie spowoduje problemy funkcjonowania koalicji, ponadto pozwoli terrorystom osiągnąć korzyści propagandowe:
 - nazwy obiektów wraz z ich dyslokacją;
 - rodzaje materiałów niebezpiecznych, ich ilości i sposoby składowania;
 - zasięg strefy rażenia oraz liczba osób mogących się w niej znaleźć;
 - inne niezbędne informacje dotyczące charakteru zagrożeń.
2. Wykaz obiektów zagrożonych atakami IED zawierający:
 - nazwy podmiotów oraz obiektów wraz z ich dyslokacją;
 - określenie charakteru zagrożeń IED.
3. Wykaz tras komunikacyjnych, po których przemieszczają się wojska koalicji (trasy, rodzaje przemieszczających się sił, natężenie ruchu).
4. Wykaz obiektów wyposażonych w środki sygnalizacyjno - alarmowe oraz C-IED (nazwy i przeznaczenie obiektów wraz z położeniem; rodzaje oraz stan środków).
5. Inne informacje potrzebne do oceny zagrożeń IED.

Katalog zagrożeń stanowi podstawę do sporządzania planów C-IED oraz analiz stanu bezpieczeństwa wojsk, obiektów oraz zajmowanego obszaru. Sporządzenie katalogu zagrożeń IED wymaga doboru źródeł informacji. W przypadku działań leżących w gestii koalicji źródłami informacji o zagrożeniach IED są:

- ewidencja incydentów IED i innych miejscowych zagrożeń terrorystycznych;
- czynności kontrolno – rozpoznawcze przestrzegania zasad C-IED;
- informacje od specjalistów ds. C-IED;
- szkolenie rodzajów wojsk oraz jednostek specjalistycznych C - IED.

Ważnymi źródłami informacji są systemy monitorujące zagrożenia IED. W ich przypadku ważne jest określenie tzw. poziomów interwencji, czyli określenie parametrów, po przekroczeniu których następuje uruchomienie procedur alarmowych oraz C-IED. Głównym źródłem informacji o zagrożeniach IED są informacje od konwojów i patroli zamieszczane w raportach sporządzanych po zrealizowaniu zadań.

3.1. Prognozowanie rozwoju zagrożeń IED

W fazie incydentu IED, w celu wypracowania odpowiednich decyzji kierującego działaniami, należy uruchomić mechanizm prognozowania rozwoju zagrożeń IED np. w systemie ekspercko - sztabowym wspomaganym narzędziami komputerowymi: symulacyjnymi oraz informacyjnymi (bazach danych dot. konstrukcji oraz taktyki podkładania IED). Prognozowanie stanowi element zarządzania incydem IED i powinno być składnikiem systemu dowodzenia. Podstawą jego jest opracowany w fazie przygotowawczej katalog zagrożeń oraz dane ze zdarzeń z IED otrzymywane z różnych źródeł np.: meldunków dowódców jednostek; systemów monitorowania zagrożeń IED, systemów obserwacji lotniczej i satelitarnej [14].

Przepływ informacji odgrywa kluczową rolę w zarządzaniu incydem IED w całym procesie wypracowania koncepcji działania oraz decyzji kierującego

działaniami. Zgodnie z zasadą jednoosobowego dowodzenia/kierowania, powinno istnieć centrum decyzyjne (punkt zarządzania – PZ) IED, z oprzyrządowaniem informacyjnym i informatycznym, przydatnym do wypracowania decyzji.

Informacja powinna być przekazywana z poziomu taktycznego (interwencyjnego). Przekazywanie informacji do centrum decyzyjnego z poszczególnych elementów monitoringu zagrożeń IED lub systemów reagowania, powinno odbywać się na podstawie procedur identyfikacyjnych i weryfikacyjnych. Struktura systemu rozpoznawania zagrożeń IED powinna być odpowiednikiem struktury odpowiedzialności za zarządzanie, z określeniem zadań poszczególnych uczestników incydentu IED oraz zasad wymiany informacji o zagrożeniach IED.

4. ZARZĄDZANIE INCYDENTEM IED

Żołnierze wykonujący zadania na misjach pokojowych i stabilizacyjnych są narażeni na zagrożenia życia i zdrowia. Są to zagrożenia związane z szeroko rozumianym terroryzmem i z pełnionymi przez nich zadaniami podczas misji. Powinni być uodpornieni na tego typu sytuacje poprzez szkolenie obejmujące całą gamę antycypowanych, zbliżonych do rzeczywistych sytuacji, do których są sposobieni.

Pomimo że człowiek jest przygotowany do reakcji na zagrożenia, to jednak, gdy zostaje nagle zaskoczony sytuacją, na którą powinien zareagować – ma z tym kłopoty. Mimo posiadania wiedzy teoretycznej, połączonej z wyuczonym praktycznym postępowaniem w sytuacjach zagrożenia, występuje dezorganizacja poprawności czynności, jakie powinien wykonać.

Dezorganizacja czynności w sytuacjach trudnych związana jest z sytuacjami psychicznymi człowieka takimi, jak: przeciążenie, wyczerpanie, zmęczenie, sytuacje konfliktowe. Właściwa reakcja człowieka na określone stany zagrożenia związana jest z jego zdolnością dostosowania się do występujących zjawisk czy sytuacji.

Incydent IED stanowi dla żołnierzy zaskakującą sytuacją, która powoduje problemy z odpowiednim reagowaniem. Sytuacja ta wymaga właściwego pokierowania, zgodnie z wcześniej określonymi procedurami C-IED. Skuteczne zarządzanie incydem IED polega na efektywnym kierowaniu pododdziałem (konwojem, patrolem) w poszczególnych jego fazach. Wyróżnia się następujące fazy incydentu IED:

- wykrywanie (rozpoznanie) sygnałów (znak) IED;
- przygotowanie i działania prewencyjne;
- ograniczanie strat spowodowanych wybuchem IED;
- powrót do sytuacji sprzed incydentu IED;
- sformułowanie wniosków.

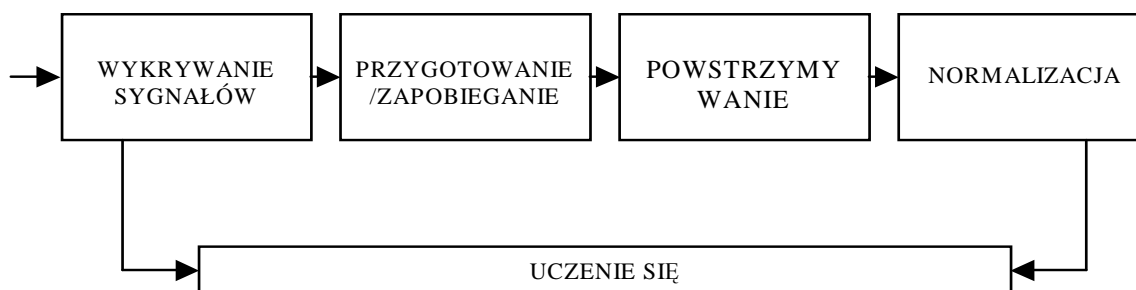
Wykrywanie sygnałów obejmuje identyfikację i interpretację znak, które pojawiają się przed wystąpieniem incydentu IED. Sygnały wskazujące na możliwość zaistnienia zdarzenia z IED często są niedostrzegane lub nawet ignorowane. Trudność polega na tym, że w warunkach bojowych siły koalicji zarzucane są różnego rodzaju sygnałami. W ramach przygotowania na atak IED, należy analizować i sprawdzać procedury działania oraz strukturę zarządzania w celu wykrycia znak o zagrożeniach oraz zarządzania w trakcie incydentu IED.

Przygotowanie i działania prewencyjne polegają na wykonywaniu procedur w celu zażegnania incydentu IED oraz przygotowaniu się na jego wystąpienie. Patrole oraz konwoje ISAF, jako szczególnie narażone na ataki IED, powinny być przygotowane do podjęcia natychmiastowych działań. Gotowość i podejmowanie działań zaradczych obejmuje stałą analizę własnych procedur oraz struktur zarządzania w celu określenia i naprawy „usterek”. Gdyby uczestnicy minionych zdarzeń z IED zostali wcześniej uświadomieni w zakresie stosowania podstawowych środków bezpieczeństwa oraz zasad zachowania w trakcie incydentu, wielu z nich przeżyłoby wybuch IED.

Istotne znaczenie odgrywa ograniczenie strat sił i środków ISAF oraz środowiska dotkniętych wybuchem IED. Straty te mogą być większe z powodu złego reagowania na incydent - podjęcia nieskutecznych działań, czy złego współdziałania między zaatakowanym elementem a służbami wsparcia. Nie istnieje system powstrzymania skutków incydentu IED w czasie jego wystąpienia i trwania. Można jedynie stworzyć system reagowania, który ograniczy straty w ludziach i sprzęcie. Należy wdrożyć programy umożliwiające szybki powrót do normalnego funkcjonowania zaatakowanych sił koalicyjnych, obejmujące identyfikację działań i procedur do przetrwania ataku IED oraz podjęcia akcji po jego wystąpieniu.

Ostatni etap incydentu IED (uczenie się) polega na analizie i ocenie zaistniałych zdarzeń IED oraz sformułowaniu wynikających z nich wniosków. Konieczne jest określenie przyczyn ataków IED na wojska koalicji oraz popełnionych błędów przez uczestniczące w nich podmioty sił sprzymierzonych. Należy dokonać analizy czynników ograniczających siłom ISAF skuteczne funkcjonowanie w środowisku IED oraz stanowiących bariery w skutecznym reagowaniu na ataki IED. Z nielicznymi wyjątkami, zagrożenia IED dają o sobie znać wcześniej poprzez pewne oznaki oraz sygnały ostrzegawcze. Istotna jest umiejętność wyodrębniania wskaźników, które informują o nadchodzącym niebezpieczeństwie. Każdy element (patrol, konwój) powinien posiadać własny mechanizm wykrywający takie sygnały[13].

System ten powinien ostrzegać także przed niebezpieczeństwem wynikającym z pojawienia się sygnałów o błędach w dowodzeniu, zmęczeniu i pogarszającym się morale żołnierzy, bądź obniżeniu kultury technicznej wykorzystania uzbrojenia oraz środków C-IED. Charakterystyczne dla sytuacji kryzysowych (zdarzeń z IED) etapy przedstawiono na rysunku 2.

Rys. 2. Etapy zarządzania sytuacją kryzysową

Źródło: Opracowanie własne

W Afganistanie IED wykrywane są przez następujące podmioty: zespoły oczyszczania dróg, patrole piesze, przypadkowe osoby lub komórki wywiadu. Głównie cele ataków terrorystów stanowią podmioty – obiekty mobilne (konwoje, patrole) oraz obiekty stacjonarne (stanowiska dowodzenia, obiekty logistyczne, lotniska i lądowiska) sił koalicyjnych. Najbardziej narażone na ataki są elementy mobilne, które powinny być przygotowane do odpowiedniego reagowania.

4.1. Działania po wykryciu IED

Po wykryciu IED przez konwój jego dowódca może zdecydować o kontynuacji jazdy, zatrzymaniu lub podzieleniu konwoju [5].

Kontynuacja jazdy konwoju wymaga realizacji następujących przedsięwzięć:

- przekazanie wszystkim załogom pojazdów oraz przełożonemu informacji, gdzie i jakie zauważono oznaki IED;
- zwiększenie prędkości oraz dystansu pomiędzy pojazdami;
- określenie punktu zawracania lub trasy, którą będzie kontynuowana dalsza jazda.

Zatrzymanie konwoju wymaga wykonania następujących czynności:

- wprowadzenia procedury „natychmiastowego działania - ND”;
- przekazania ND załogom pojazdów oraz przełożonemu;
- kierowania zatrzymywaniem pojazdów w bezpiecznej odległości od IED;
- maksymalnego zwiększenia odstępów między pojazdami;
- wezwania EOD (Explosive Ordnance Disposal) na miejsce podłożenia IED.

Podzielenie konwoju obejmuje realizację następujących procedur:

- przekazanie załogom pojazdów oraz przełożonemu informacji, gdzie i jakie zauważono oznaki IED;
- podział konwoju na części oraz kierowanie ruchem (kontynuacja jazdy lub zatrzymanie części w bezpiecznej odległości od IED);
- jazda za pojazdem regulacji ruchu w bezpiecznej odległości od IED.

Po wykryciu IED siły koalicji zobligowane są do działania według zasady „4 C”, stanowiącej punkt wyjścia do bezpiecznego kierowania incydem IED. Zasada ta obejmuje następujące procedury: potwierdź, oczyść, otocz oraz kontroluj. Większość krajów NATO stosuje zasadę „5 C”. Piąte (dodatkowe) „C” oznacza łączność. Środki łączności wykorzystywane są do przesyłania informacji w systemie dowodzenia koalicji, w tym do składania raportów o zdarzeniach IED.

4.1. Potwierdzenie podłożenia IED

Potwierdzenie podłożenia IED obejmuje następujące procedury i ustalenia:

- Co to jest, gdzie zostało podłożone, jakie posiada gabaryty oraz ile może zawierać MW?
- Określenie minimalnej bezpiecznej odległości od potencjalnego IED.
- Czy stwierdzono jakiegokolwiek oznaki dotyczące sposobu inicjacji IED?

- Wyznaczenie EOD lub IEDD (Improved Explosive Device Disposal).

Potwierdzenie podłożenia IED może być realizowane poprzez:

- zabezpieczenie pozostałości po wybuchu urządzenia;
- sprawdzenie potencjalnego IED przy użyciu przyrządów optycznych (rys. 3);
- przesłuchanie świadków, ze zwróceniem uwagi na ich wiarygodność;
- sprawdzenie, czy w promieniu $R = 50\text{m}$ nie znajdują się kolejne IED;
- złożenie meldunku sytuacyjnego do przełożonego.

Rys. 3. Sprawdzenie obecności IED przy użyciu przyrządów optycznych [5]

Zagrożenie należy potwierdzić z dystansu od niebezpiecznego miejsca, używając przyrządów optycznych (okularów, lornetek, dalmierzy). Nie wolno dotykać lub poruszać przedmiotów nieznanego pochodzenia, uznawanych za potencjalne IED. Jeśli zachodzi konieczność zbliżenia się do urządzenia, należy spędzać w jego pobliżu minimum czasu oraz użyć osłon i ukryć.

Podejście na bliską odległość, w celu potwierdzenia IED, jest najlepszym sposobem jego uwiarygodnienia, ale przy tym najbardziej niebezpieczne. Nie wolno bez potrzeby wystawiać zdrowia i życia ludzkiego na ryzyko, żeby upewnić się, że istnieje rzeczywiste zagrożenie IED. Jeśli występuje potencjalne zagrożenie, należy wezwać EOD. Aby wezwać EOD, wystarczy 20% pewności, że mamy do czynienia z IED [5].

Nie wolno używać środków łączności w strefie niebezpiecznej. Zabrania się używać radia oraz innych urządzeń telekomunikacyjnych, w odległości mniejszej niż 20 m od zagrożonego miejsca, gdyż może spowodować wybuch urządzenia.

Funkcjonowanie w strefie zagrożonej wybuchem jest niebezpieczne. Przeciwnik może w każdej chwili zdetonować IED oraz wykonać atak z wykorzystaniem broni strzeleckiej lub RPG. Wszyscy znajdujący się w tej strefie powinni trzymać broń w gotowości do użycia.

Istotną rolę odgrywają rozmowy z przedstawicielami ludności miejscowej, dotyczące zaistniałego zdarzenia, nieznanymi lub podejrzanymi osobami w zagrożonym obszarze. Świadczyli mogą być ważnym źródłem informacji o IED. Należy ich zapytać o kwestie związane z zagrożonym obszarem oraz z potencjalnym IED:

- Co widzieli?
- Ile osób tam było?

- Dlaczego uważają, że jest tam zagrożenie?
- Czy lokalna ludność unika jakiegoś obszaru?
- Czy była jakakolwiek aktywność terrorystów w tym obszarze?
- Czy na obszarze przebywali obcy ludzie?
- Czy mogą wyliczyć znane zagrożenia?
- Czy potrafią naszkicować plan sytuacyjny zagrożonego obszaru?

Przeprowadzając wywiad ze świadkami, należy zachować ostrożność, aby nie zostać wciągniętym w obszar rażenia IED. Nie wolno pozwolić świadkom lub osobom postronnym prowadzić się do zagrożonych miejsc, niech tylko wskażą obszar i wtedy należy użyć przyrządów optycznych do potwierdzenia obecności IED.

Od momentu potwierdzenia niebezpiecznego obiektu jako IED lub stwierdzenia, że prawdopodobnie jest to IED, należy zrealizować następujące przedsięwzięcia:

- oczyścić teren wokół obiektu, w kierunku od obiektu na zewnątrz;
- ewakuować ludność znajdującą się w zagrożonej strefie;
- zachować czujność w związku z zagrożeniem wybuchu pierwszego i kolejnych IED;
- zorganizować punkt kontroli zdarzenia – PKZ (zarządzania zdarzeniem IED).

4.3. Oczyszczanie

Po potwierdzeniu zagrożenia IED należy usunąć ze strefy niebezpiecznej ludzi oraz inne zagrożenia (np. terrorystów, którzy mogą zainicjować wybuch IED). Celem oczyszczenia terenu jest ochrona życia i zdrowia żołnierzy własnego pododdziału, innych sił i środków, ludności znajdującej się w obszarze lub w przypadku wybuchu zabezpieczenie dowodów użycia IED. Przejęcie kontroli nad zagrożoną strefą wiąże się z odpowiedzialnością za miejscową ludność oraz jej mienie. Jeśli ktoś zostanie poszkodowany w wyniku wybuchu IED, lokalna ludność będzie obwiniać siły NATO.

Istotnym elementem działań w strefie incydentu IED jest ochrona dowodów znalezienia IED lub pozostałości po jego wybuchu. Elementy te mogą zwiększyć szansę ujęcia osób, które podłożyły IED, ponadto mogą być podstawą do doskonalenia procedur C-IED. Należy skrupulatnie zabezpieczyć pozostawione na miejscu zdarzenia przedmioty należące do terrorystów, z odciskami ich palców oraz śladami DNA.

Zarządzanie w strefie zagrożonej oznacza konieczność kierowania grupą 5 - 20 osób, często przypadkowych, niezwiązanych żadnymi relacjami. Aby powstrzymać lub utrudnić działanie sił koalicji zaangażowanych w incydent IED, terroryści mogą umieszczać miny pułapki lub kolejne IED. Po wybuchu pierwszego, zagrożenie stanowią kolejne IED, dlatego należy poszukiwać następnych urządzeń oraz osób i przedmiotów, które mogą stanowić zagrożenie [5].

Przed rozpoczęciem oczyszczania niezbędne jest wykonanie szkicu terenu, określenie przybliżonej liczby znajdujących się tam osób oraz możliwych zagrożeń. Następnie trzeba dokonać oceny własnych możliwości (ludzie, sprzęt), zwiększyć ochronę oraz dokonać analizy poprzednich incydentów IED w tym rejonie.

Podczas oczyszczania niektóre osoby z ludności lokalnej, z obawy przed utratą mienia, nie będą chciały opuścić zagrożonych miejsc. Nie mogą jednak ingerować w nasze działania, a jeśli będą utrudniali realizację zadań, należy usunąć ich przy użyciu

siły. W tych kwestiach pomocne będą siły policji i armii afgańskiej, które posługując się lokalnym językiem, posiadają możliwości perswazji, aby wyprowadzić miejscową ludność poza strefę niebezpieczną.

Rys. 4. Działania po wybuchu IED – zbieranie i zabezpieczanie dowodów [5]

Jednym z powodów oczyszczania terenu wokół potencjalnego IED jest zmuszenie terrorystów do zrezygnowania z ataku oraz do odejścia z kontrolowanego przez nas obszaru. Poprzez przesunięcie osób postronnych poza strefę niebezpieczną, wybiórcze kontrole oraz obserwację podejrzanych osób, wywiera się presję na zamachowców. Ponadto trzeba poszukiwać samobójców oraz urządzeń, które mogą być wystawione na przynętę dla sił ISAF.

Kierujący incydem IED powinien zorganizować PKZ. Najlepiej lokalizować PKZ w terenie bezpiecznym np. wewnątrz bazy. Wykonując zadania poza bazą, należy uwzględnić wcześniejsze zdarzenia z IED. Jeśli wcześniej były tam ataki IED, terroryści będą czuć się komfortowo i mogą ponownie zaatakować. Zaobserwowano, że często umieszczają oni IED w miejscach byłych PKZ lub tam, gdzie przewidują ich urządzenia. Najczęściej wybierają obszary wzmożonego ruchu oraz punkty przebywania personelu wyższych szczebli. Podczas kolejnego incydem IED na danym obszarze, nie wolno ponownie lokalizować PKZ w tym samym miejscu. Przykład doraźnie zorganizowanego amerykańsko - brytyjskiego PKZ przedstawiono na rysunku 5.

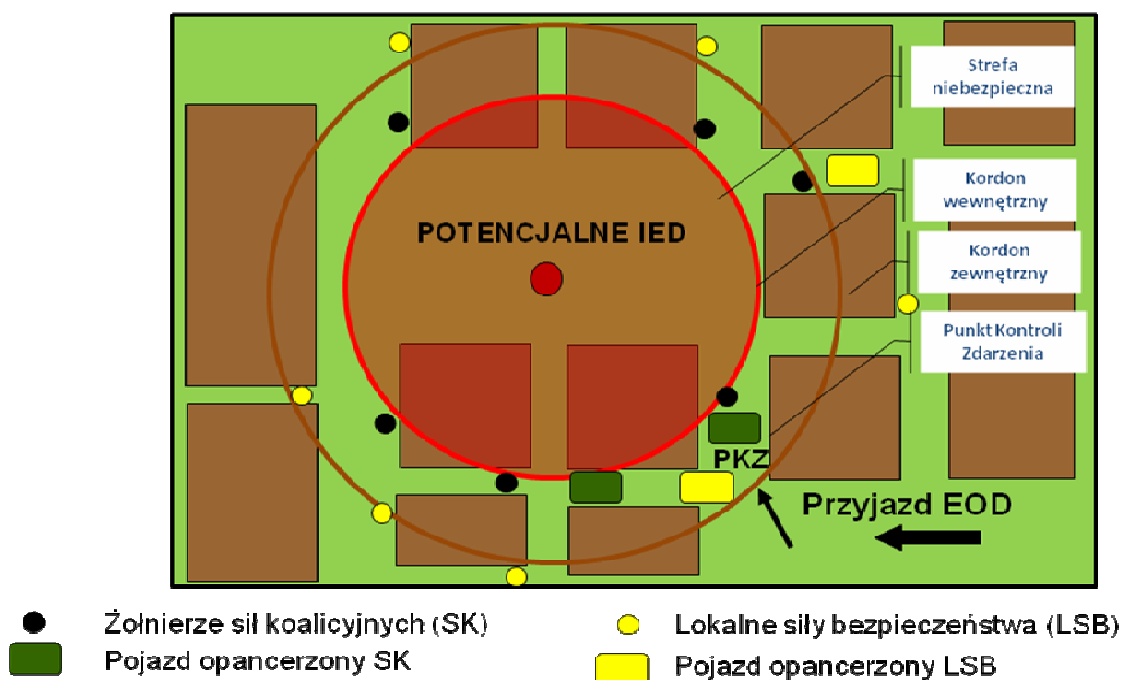
Średnie promienie stref niebezpiecznych (R_n) wokół potencjalnych IED wynoszą: 200 m dla małych IED; 300 m w przypadku samochodu osobowego pułapki oraz 600 m (w terenie otwartym 800 m) dla pojazdu ciężarowego pułapki [5]. Są to minimalne odległości, poza które należy ewakuować ludność. Jeżeli odległości te nie mogą być zachowane, trzeba korzystać z osłon oraz ukryć np. pojazdów opancerzonych.

Strefa niebezpieczna powinna składać się z pierścienia zewnętrznego i wewnętrznego. Pierwszy obsadza się siłami policji i armii afgańskiej, które znają język i miejscową ludność oraz mogą rozpoznać potencjalnego zamachowca. Drugi pierścień organizowany jest z sił koalicji.

Rys. 5. Doraźnie zorganizowany amerykańsko-brytyjski PKZ [5]

W ramach obu pierścieni należy zorganizować stacjonarne posterunki oraz ruchome patrole, które będą kontrolowały miejscową ludność w celu zatrzymania podejrzanych osób (rys. 6).

Rys. 6. Struktura kordonu wokół potencjalnego PBIED

Źródło: Opracowanie własne

Strefę niebezpieczną należy odgrodzić od otoczenia przy użyciu stałych lub prowizorycznych barier stanowiących linie nie do przekroczenia dla osób postronnych. Jeżeli IED rozmieszczono na drodze, należy zatrzymać pojazdy zmierzające w kierunku urządzenia. W terenie odkrytym posterunki powinny być zorganizowane okrężnie. Jeżeli akcja trwa ponad 24 godz., konieczne jest użycie rozbudowanych ukryć ochronnych. Kordon bezpieczeństwa jest efektywny, gdy nie ma bezpośredniego związku pomiędzy podejrzanym obiektem, PKZ oraz otoczeniem.

Za bezpieczeństwo sił ISAF odpowiada kierujący incydem IED oraz dowódców znajdujących się tam pododdziałów. Kwestie związane z prawidłową neutralizacją, likwidacją, usuwaniem lub rozbiciem IED leżą w gestii patrolu EOD.

Po stwierdzeniu obecności IED należy przygotować i zabezpieczyć miejsce pracy patrolu EOD. Trzeba dążyć do starania, aby zapewnić EOD warunki do działania, bez osób postronnych. Zakłada się, że przeciwnik (terrorysta) obserwujący akcję - stara się znaleźć słabości sił koalicyjnych oraz wykorzystać je. Przez cały okres należy zachować gotowość do obrony.

W ramach wsparcia EOD powinno się zebrać najwięcej informacji o potencjalnym IED. Należy przygotować odpowiedź na szereg szczegółowych pytań. Dowodzący akcją powinien wyjaśnić:

- gdzie znajduje się potencjalne IED (odległość w terenie/usytuowanie)?
- kiedy zostało podłożone?
- najwięcej detali dotyczących typu i konstrukcji IED;
- wskazówki dotyczące bezpieczeństwa pracy IED (miejsca rozmieszczenia patroli oraz posterunków, aby mogli je ewentualnie przesunąć w bezpieczniejszy rejon, poza pole rażenia IED; zagrożenia ataku z użyciem broni strzeleckiej oraz RPG, zagrożenia wynikające z podłożenia kolejnych IED);
- teren, który został oczyszczony z ludzi oraz otoczony siłami bezpieczeństwa;
- aktywność bieżąca terrorystów w terenie;
- czy zatrzymano kogoś podejrzanego?
- czy wcześniej znaleziono inne urządzenia, które mogą dostarczyć wskazówek dotyczących typu założonego IED?
- czy coś szczególnego zostało ostatnio zaobserwowane w okolicy? (obecność osoby, sprzęt, pojazdy lub inne zdarzenia odbiegające od normy);
- informacje o dysponowanym sprzęcie, który może użyć EOD (sprzęt medyczny, optyczny itp.).

Utrzymanie spójności oraz szczelności kordonu bezpieczeństwa stanowi najtrudniejsze zadanie realizowane w zagrożonym rejonie. Należy zachować gotowość kordonu do obrony na wypadek ataku przeciwnika. Kierujący incydem jest odpowiedzialny za kontrolę spójności kordonu przez cały okres incydemu IED.

Kierujący incydem IED jest wyznaczany przez przełożonych lub w sytuacji wyższej konieczności - potrzeba natychmiastowego działania - sam podejmuje decyzję o pełnieniu tej funkcji. Kierujący organizuje kontrolę ludzi wchodzących i wychodzących z kordonu bezpieczeństwa. Wszyscy powinni być instruowani o sytuacji w zagrożonej strefie. Po przybyciu EOD wybiera miejsce pod własny punkt koordynacji działań (PKD). PKD powinien zmykać dostęp osób postronnych do PKD EOD. EOD powinno otrzymać osłonę w czasie realizacji zadania.

Położenie elementów kordonu powinno zapewnić bezpieczeństwo i ochronę osób realizujących zadania specjalistyczne na miejscu incydemu IED. Wszystkie zaangażowane podmioty należy informować o bieżącej sytuacji oraz przebiegu akcji.

Ludzi nieuczestniczących w akcji, w tym tzw. „militarnych turystów” należy odsyłać na zewnątrz. Ważne informacje (np.: szkice, mapy, rysunki) powinny być z PKZ przesyłane innym uczestnikom akcji. Należy wyznaczyć łączników pomiędzy ISAF, a lokalnymi agencjami działającymi na miejscu zdarzenia. Na rysunku 7. przedstawiono przykład złego zarządzania na miejscu incydentu IED. W tym przypadku, z uwagi na nieefektywny kordon bezpieczeństwa, dowody IED zostały utracone.

Rys. 7. Przykład złego zarządzania po incydenzie IED [5]

Sprawdzając miejsce po incydenzie IED, należy kierować się ostrożnością oraz wyobraźnią. Bezpośrednio po wybuchu IED na obszarze, gdzie przebywa wiele osób, często powstaje panika i ogólne zamieszanie. W przypadku kolejnego ataku terrorystów, rozróżnianie celów i efektywne użycie broni w tej sytuacji będzie utrudnione. Reagujące na miejscu zdarzenia siły koalicyjne powinny utrzymywać rejon incydentu IED w izolacji oraz stale zwiększać bezpieczeństwo w jego obszarze.

4.4. Współdziałanie na miejscu incydentu IED

Na miejsce incydentu IED swoje zadania realizują liczne agencje. Niezbędna jest współpraca pomiędzy wszystkimi siłami koalicji zaangażowanymi w zdarzenie IED. Kierujący incydentem jest zobowiązany współpracować z agencjami takimi, jak:

- Połączona komórka (Combined Explosive Exploitation Cell - CEXC) do badania przyczyn oraz skutków wybuchów IED.
- Specjaliści/zespół do badania broni (The Weapons Intel Specialist/Team - WIS/WIT) są najważniejszą agencją pracującą na miejscu zdarzenia. Zadaniem jej jest zebranie dowodów oraz pomoc służbom wywiadu w prowadzeniu dochodzenia. W ramach wsparcia ich działań należy kontrolować oraz oczyścić strefę wokół IED nawet, jeśli zagrożenie zostało zneutralizowane.
- Narodowe agencje dochodzeniowe (National exploitation agencies).
- Inne agencje afgańskie (Afghan agencies).

CEXC i WIS posiadają pierwszeństwo działania. Organizacje te zbierają widoczne (pojemniki, części składowe IED, ślady krwi, grunt, farba, szkło, części metalowe itp.) i niewidoczne (odciski palców, reszki oparów, mikroskopijne odłamki itp.) dowody na miejscu zdarzenia. Celem ich działania jest wykonanie badań IED, aby

poprawiać procedury ochrony sił koalicyjnych i zebrać materiał dowodowy w celu osądzenia winnych podłożenia IED. Na miejscu zdarzenia swoje zdania będzie realizować armia i policja afgańska. Nie wolno im pozwolić na przejęcie kontroli nad miejscem incydentu, chyba że taki będzie rozkaz przełożonego.

WNIOSKI

1. IED jako broń tania i łatwa w konstrukcji będzie stosowana przez terrorystów. Pomysłowość w konstruowaniu IED jest duża. Do ich budowy wykorzystywana jest różnego rodzaju amunicja, MW i środki zapalające oraz dostępne urządzenia elektroniczne. Stosowane są różne rodzaje zapalników i bomb przygotowywanych „w warunkach domowych” o indywidualnej i niepowtarzalnej budowie.
2. Przygotowanie terrorystów do ataku z użyciem IED jest procesem zaplanowanym i złożonym. Posiada wiele etapów, od opracowania planu ataku, poprzez rekrutację i trening terrorystów, wybór celu, aż po wykonanie ataku. Mnogość ogniw stanowi jego słabą stronę, która daje szansę na przerwanie tego łańcucha działań. Przeciwnik wykorzystujący IED musi zaplanować i wykonać szereg przedsięwzięć - etapów w celu zdefiniowania i zaatakowania celu. Daje to szansę na przerwanie łańcucha działań przed realizacją ataku. Jest to zadanie dla ogniw rozpoznania i wywiadu.
3. IED stanowią główne zagrożenie dla sił koalicji w operacji prowadzonej w Afganistanie i Iraku. Liczba ataków z wykorzystaniem IED rośnie. Atakowane są konwoje i patrole wojsk NATO i armii afgańskiej, przedstawiciele organizacji rządowych oraz ludność cywilna. Większość ataków przeprowadzana jest w celu wywołania psychozy strachu wśród ludności cywilnej i żołnierzy koalicji.
4. Każdy żołnierz powinien być świadomy, że przeciwnik/terrorysta szuka łatwych celów, a takim celem jest źle wyszkolony żołnierz lub zespół, który nie przestrzega podstawowych zasad zachowania się i działania w środowisku zagrożonym IED.
5. Zagrożenia IED posiada charakter trwały, nie incydentalny. Nie jest ono tylko związane z terytorium Iraku, czy Afganistanu. Ataki z użyciem IED mogą wystąpić w każdym miejscu na kuli ziemskiej, w każdym konflikcie.
6. Podejmowane są wysiłki i przeznaczane miliardy dolarów na ulepszanie sprzętu i uzbrojenia oraz szkolenie C - IED. Mimo wydawania znacznych kwot na systemy wykrywania IED oraz specjalistyczne szkolenia, 80% przypadków ich neutralizacji następuje po znalezieniu IED przez żołnierzy, którzy zwracają uwagę na anomalia otoczenia (ślady, podejrzane przedmioty).
7. Przeciwnik ciągle inwestuje w szkolenie i wydaje znaczne kwoty na edukację oraz rozwój technologiczny. Komórki terrorystyczne widzą w edukacji klucz do sukcesu w wojnie. Grupy ekstremistów wysyłają swoich ludzi na wyższe uczelnie, aby uczyli się technologii informatycznych czy elektroniki, niezbędnych w budowie IED z zaawansowanych technicznie komponentów.
8. Przeciwdziałanie zagrożeniom IED wymaga skoordynowanych działań wszystkich kompetentnych podmiotów. Aby skutecznie przeciwdziałać IED należy zrozumieć zasięg tego zjawiska, jego wielopoziomowość, złożoność oraz zaangażowane w nie grupy terrorystyczne. Na tej podstawie można określić podmioty odpowiedzialne za C-IED, zgodnie z ich kompetencjami.

9. Wykrycie i neutralizacja stanowią ostatni etap C-IED „leczenie skutków. W „terapii” istotna jest profilaktyka oraz usuwanie przyczyn zjawiska IED – przeciwdziałanie na wcześniejszych etapach. Możliwości wojsk w zakresie C - IED ograniczają się do działań na poziomie taktycznym w obszarze rozpoznawania i neutralizacji IED, czyli usuwania skutków zjawiska, nie zaś jego przyczyn.
10. Szkolenie stanowi istotny element C-IED. Należy nim objąć wszystkie podmioty zaangażowane w C – IED, tj.: działania psychologiczne; bezpieczeństwo teleinformatyczne; działania sił specjalnych; walka radioelektroniczna; wywiad i rozpoznawanie; współpraca cywilno-wojskowa; sprawdzenie terenu i obiektów na zaminowanie; działanie patroli EOD oraz wykorzystanie technik kryminalistyki. Ponadto w ramach C-IED należy realizować: szkolenia dowództw i sztabów; szkolenia wojsk oraz szkolenia rezerw osobowych.
11. W celu przygotowania się do reagowania na atak IED należy poddawać kontroli procedury C-IED oraz struktury zarządzania w trakcie incydentu. Nie powinno się lekceważyć lub blokować sygnałów ostrzegawczych. Praktycy są zgodni, iż całkowite zabezpieczenie przed zagrożeniami IED nie jest możliwe. Należy jednak zrobić wszystko, aby się ich ustrzec lub lepiej sobie z nimi radzić, gdy powstaną.
12. Rozpoznawanie zagrożeń IED do celów zarządzania incydem IED powinno być realizowane na każdym szczeblu wojsk uczestniczących w operacji. Wyniki rozpoznawania oraz analizy i oceny zagrożeń IED powinny być gromadzone oraz wykorzystywane do celów planistyczno - organizatorskich w miejscu, stanowiącym zaplecze informacyjno - decyzyjne dla kierującego działaniami, mając na uwadze zasadę prymatu szczebla taktycznego oraz konieczność wymiany informacji o zagrożeniach z koalicjantami. Należy określić zasady przesyłania oraz aktualizacji informacji o zagrożeniach IED oraz ustalić dla systemu monitorowania zagrożeń progi interwencyjne, po przekroczeniu których powinna być uruchomiona określona procedura zarządzania kryzysowego [12].

LITERATURA

- [1] Bujak A., *Możliwe kierunki zmian w reagowaniu kryzysowym (cz. I)*, [w:] „Zeszyty Naukowe WSOWLąd” nr 2/2005, Wrocław 2005.
- [2] Dechnik S., *Zarządzanie informacjami jako element zarządzania kryzysowego*, [w:] Materiały z sympozjum nt.: „Powszechny system ochrony ludności” Centrum Naukowo-Badawcze Ochrony Przeciwpożarowej w Józefowie, Warszawa 1998.
- [3] Kuźniar R., *Bezpieczeństwo – realizm oceny, dylematy polityki*, [w:] „Polska w Europie” 2002/3 (41).
- [4] Madej M., *Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego*, Warszawa 2007.
- [5] Materiały ze szkolenia C – IED na teatrze działań - Kurs ISAF, Afganistan 2010.
- [6] *Norma Obronna NO-02-A043, Rozpoznanie, rozminowanie i oczyszczanie terenów z przedmiotów wybuchowych i niebezpiecznych, Wymagania*, MON.
- [7] Piątkowski K., *Wojna nowego typu?*, [w:] „Polska w Europie” nr 1z marca 2002.
- [8] *Słownik Definicji i Terminów NATO (AAP-6)*.

- [9] Szubrycht T., *Analiza podobieństw operacji militarnych innych niż wojna oraz działań pozwalających zminimalizować zagrożenia asymetryczne*, [w:] „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” nr 1 z 2006, (164).
- [10] Wejkszner A., *Wojny XXI wieku. Istota konfliktów asymetrycznych*, [w:] *Zagrożenia asymetryczne współczesnego świata*, pod red. Wojciechowskiego S., Fiedlera R., Poznań 2009.
- [11] Wilson C., *CRS Report for Congress Improvised Explosive Devices (IEDs) in Iraq and Afghanistan: Effects and Countermeasures*, Washington 21. 2007.
- [12] Zamiar Z., *Zarządzanie kryzysowe. Przykłady rozwiązań innych państw*, [w:] Materiały z konferencji 13-14.05.2002, Żilina-Słowacja.
- [13] *System zarządzania kryzysowego kryzysowego Polsce – wybrane aspekty*, [w:] Zbornik z XII międzynarodowej konferencji naukowej: „Crisis situations solution in specific environment”, University of Žilina, 20-21.06.2007.
- [14] *Theoretical model of management in crisis situation* [w:] “Teorie a praxe v krizovem rizeni - krizove stavby a doprava”, ISBN 978-80-86530-40-9, Univerzita Pardubice 2008, współautor: M. Pawęska.

CRISIS SITUATION MANAGEMENT IN IED ENVIRONMENT

Summary

The author of this article presents the problems of threats to armed forces in military operations overseas resulting from the use of improvised explosive devices (IEDs). The main emphasis is put on crisis situation management in an IED environment. The article presents the issues of using IED as munitions, the structure of such devices, their tactical use in an asymmetrical conflict, stages as well as parameters of IED incidents and rules of crisis management.

Key words: *identification and assessment of IED threats, crisis management, improvised explosive device*

Artykuł recenzował: dr hab. inż. Zenon ZAMIAR, prof. nadzw. WSOWL